

Mijn dierhobby: Hersenwerk voor Paarden

“Zoveel meer dan een spelletje”

Mijn naam is Tamara Dorresteijn. Naast mijn werkzaamheden als anesthesiemedewerker bij de grote proefdieren bij het GDL, Universiteit Utrecht, houd ik mij graag bezig met de mentale en fysieke gezondheid van paarden. Het aanbieden van Hersenwerk is daar een onderdeel van. Als docent aan de Hersenwerkacademie, breng ik graag de kennis en het enthousiasme over op paardeneigenaren die het hobbymatig of professioneel willen inzetten.

Tamara Dorresteijn

Wat is Hersenwerk?

Hersenwerk voor dieren is een concept van Marleen van Baal [1]. Via haar website en via nieuwsbrieven leren Marleen en haar docenten, waar ik er een van ben, eigenaren van honden, paarden, katten en konijnen, hoe zij het gesprek kunnen aangaan met hun dieren. Hersenwerk is zoeken naar iets lekkers in verschillende soorten materialen. Dit is een korte omschrijving van Hersenwerk. Maar het is veel meer dan dat. Hersenwerk daagt een dier (of dat nu een hond, paard, kat of konijn is!) uit om te zoeken naar iets lekkers of leuk in verschillende soorten materialen. Dit doen ze door hun neus te gebruiken en zo de beloning te traceren. Zodra het iets oplevert gaan ze ontdekken hoe ze het lekkers of leuk kunnen bemachtigen. Het is leuk, het ontspant en stimuleert tegelijkertijd fysiek en mentaal.

Hoe werkt Hersenwerk?

Bij Hersenwerk maken we gebruik van huis-, tuin- en keukenmateriaal, zelfgemaakte spellen en vaste puzzels. Het bemachtigen van lekkers is het doel. Het proces ernaartoe is bij Hersenwerk het allerbelangrijkste; daarmee krijg je verbinding tussen mens en dier, die komt tot stand doordat je Hersenwerk echt samen met het dier doet. We werken stap voor stap. Elk materiaal, spel of puzzel wordt met een stappenplan opgebouwd. Dit kun je vergelijken met een puzzel voor een kind; daar begin je simpel en overzichtelijk en ga je op het tempo van het kind steeds een stapje verder.

Maar ook bij onszelf werkt het zo: de Rubik's Kubus of een viersterren Sudoku kunnen wij ook niet in één keer oplossen.

Bij Hersenwerk bepaalt het dier hoe snel hij gaat en welke technieken worden ingezet. Elk dier zal op zijn eigen manier aan de slag gaan: duwend met de neus, schuivend met de poten (benen) of vastpakken met de bek (mond) en daarmee trekken. Ook kan een dier per spel een andere werkwijze kiezen. Door vanuit rust te begeleiden en het dier zelf te laten uitproberen, worden ze uitgedaagd een passende oplossing te vinden. Puzzels, spellen en materialen zijn er in vele vormen en maten. De dieren zullen, als ze eenmaal weten hoe leuk Hersenwerk is, ook duidelijk voorkeuren gaan aangeven aan jou. Ze maken meer contact met je en jij leert hen steeds beter te begrijpen. Dat is de kracht van Hersenwerk!

Werken met het paard

In de basis gaat het paard op zoek naar lekkers wat verstopt zit, tussen, in, voor, en op diverse materialen. Een paard is van nature een nieuwsgierig en ondernemend individu, wat een groot gedeelte van de dag op zoek is naar voedsel. Hersenwerk komt tegemoet aan de natuurlijke basisbehoeften van een paard om op zoek te gaan voedsel. Dit is iets waar ze vandaag de dag door de vaak nog traditionele manier van houden (veel op stal) zeer beperkt in worden. Basisbehoeften van elk individueel dier zijn, zoals het woord al zegt, de basis ofwel randvoorwaarden om gezond te blijven. Wanneer we aan die behoeften voldoen heeft dat direct positieve invloed op de mentale gesteldheid van het individu. Zoals een konijn wil knagen en graven, een hond wil snuffelen en een paard op zoek wil gaan naar voedsel.

Daarnaast geeft Hersenwerk de eigenaar een andere kijk op het paard en kan je de eigenaar meenemen in subtiele lichaamssignalen die het paard laat zien. Dat een opgetrokken lip, strakke mond, of een strak oor, ons informatie geeft hoe het paard zijn situatie ervaart, is iets waar de meeste mensen doorgaans aan voorbij gaan in de dagelijkse omgang, of simpelweg nooit zo bij stilstaan. Dit zijn kleine signalen die je al in een vroeg stadium kan waarnemen alvorens er grotere problemen ontstaan in omgang.

Tijdens een Hersenwerksessie is het belangrijk dat je ervoor zorgt dat het paard altijd succes heeft! Dit is belangrijk om geen frustratie in de hand te werken. Frustratie is stress en dat is iets wat we absoluut niet willen. Dat betekent dat je makkelijk begint en kijkt wat het paard aanbiedt, dat wil zeggen, of het paard interesse heeft in het aangeboden materiaal. Hersenwerken kan met vele verschillende soorten harde en zachte materialen. Veiligheid en hygiëne staan daarbij voorop. Belangrijk detail: Hersenwerken doe je samen met je paard, dat is een wezenlijk verschil met het aanbieden van verrijking in de leefomgeving van het paard.

Als je meerdere materialen tot je beschikking hebt, zal het paard binnen korte tijd voor een bepaald materiaal een voorkeur hebben. Om de aandacht erbij te houden is het handig om dan met dat materiaal aan de gang te gaan. Als het paard gaat ervaren dat het zoeken altijd wat oplevert, zien we dat het paard ook de volgende keer graag in de onderzoekmodus gaat. Er zijn ook paarden die helemaal geen lekkers nodig hebben, maar enkel een tijd bezig kunnen zijn om materialen en structuren te onderzoeken. Die ervaringen bieden het paard ontspanning door inspanning. Hersenwerk vraagt focus en concentratie, dat kost energie. Een sessie duurt om die reden over het algemeen maar een minuut of tien. Het dier geeft dat zelf aan, dat is het mooie! Signalen als wegvliegen, weglopen of een bepaalde lichaamshouding vertellen je wanneer het genoeg is en dan is het aan jou als begeleider om die signalen te herkennen en daarmee het spel beëindigen.

Hersenwerk is een actieve bezigheid doordat het paard uitgedaagd en gemotiveerd wordt, maar omdat de fysieke belasting laag is, is het ook heel goed in te zetten bij paarden die moeten

revalideren. Door het spelelement worden creativiteit en vindingrijkheid gestimuleerd, waardoor er veel interactie met het paard ontstaat, het paard heeft daarbij echt inbreng in wat er gaat gebeuren. Als het paard aangeeft interesse te hebben in bepaald materiaal wat je bij je hebt, is dat ook waar je mee gaat beginnen. De ervaring leert dat het paard ook in andere omgangssituaties meer interactie toont omdat het ervaren heeft dat er 'geluisterd' wordt. En volgens mij is dat wenselijk, met welk diersoort we ook werken!

Stappenplan

De juiste begeleiding is essentieel, je werkt met een duidelijk stappenplan en het paard bepaalt het tempo (Afb. 1). Het ene paard heeft meer tijd nog om kennis te maken met het nieuwe materiaal dan het andere, daarom is het belangrijk dat je het paard ook echt de tijd geeft om het op zijn eigen tempo te onderzoeken, zonder daarbij al met voer te werken. Paarden die erg op voer gericht zijn kunnen daarmee over de grens van comfortabel gaan, puur voor het lekkers, daarmee schiet je het doel van het onderzoeken voorbij en zal het paard niet in de ontspanning kunnen komen. Door in een korte sessie met het paard te werken (max 5 à 10 minuten per sessie), leer je zelf onder meer hoe het fysiek met het paard is gesteld, waar zijn voorkeuren voor materiaal en voeding liggen en wat de vermoeidheidssignalen van het paard zijn. Doordat je heel nauw samenwerkt op de vierkante meter en vooral veel observeert, heb je goed zicht op het dier en vallen afwijkingen in gedrag of bewegen sneller op.

Afbeelding 1. Voorbeeld van een stappenplan voor hersenwerk met paard. 1: Kennis laten maken met het yogamatje, 2 en 3: Voyer op het yogamatje aanbieden, 4: Voyer aanbieden en yogamatje tot de helft oprollen, 5 en 6: Voyer oprollen in het yogamatje.

Een stappenplan kan er als volgt uitzien:

1. Kennismaken met het materiaal (als het dier daar helemaal oké mee is door naar stap 2).
2. Voertjes voor en op het aangeboden materiaal leggen, makkelijk vindbaar!
3. Fase van voertjes echt verstoppen.

Samengevat zien we vele voordelen van het aanbieden van Hersenwerk.

Hersenwerk:

- Biedt ontspanning door inspanning.
- Komt tegemoet in basisbehoefte, bevordert daarmee het welzijn.
- Vergroot de concentratieboog van het paard.
- Biedt mentale uitdaging in spelvorm.
- Op een leuke en interactieve manier met het paard bezig zijn.
- Schept snel vertrouwen doordat er geen druk op ligt.
- Inzetbaar tijdens revalidatie.
- Bereid jonge paarden voor om onbekende objecten zonder stress te onderzoeken.
- Biedt het ouder paard mentale uitdaging als het fysiek beperkt is.

Hersenwerk in het dierenlaboratorium?

Als we al deze voordelen op het gebied van dierenwelzijn optellen is het ook een logische stap om dit werk naar onze laboratoriumdieren te brengen. Er komen steeds meer onderzoeken die het belang van snuffelen benadrukken, als we dan weer even teruggaan naar basisbehoeften en hoe belangrijk die zijn voor een gezond individu dan zouden we dat alleen maar moeten aanmoedigen [2]. Zeker in de setting waar onze laboratoriumdieren gehouden worden, biedt Hersenwerk in mijn ogen een geweldige aanvulling.

Afbeelding 2. Hersenwerk voor honden op het GDL.

In het GDL zijn we begonnen om de honden binnen onze faciliteit Hersenwerk aan te bieden (Afb. 2). Een op een werk is zo waardevol zowel voor mens en dier. Net even dat extra contact met de dieren, die extra observatie en de aandacht. Tijdens het Hersenwerk kan je extra goed observeren, werk je aan vertrouwen en bereidheid om samen te werken. Door het opgebouwde vertrouwen vergemakkelijkt de samenwerking ook als er een keer biotechnische handelingen moeten plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld een bloedafname.

In ons werkveld zijn we altijd bezig met dierenwelzijn. Kijkend hoe we het zo goed mogelijk kunnen organiseren voor de dieren, waar nog winst valt te behalen en hoe we het verblijf voor de dieren zo aangenaam mogelijk kunnen maken. Dat is en blijft belangrijk! Op de eerste plaats voor het dier en betrouwbare onderzoeksresultaten. Een dier wat goed in zijn vel zit, herstelt sneller van een operatie en kan makkelijker met stress omgaan. Het zijn net mensen,

Bronnen

1. <https://hersenwerkvoordieren.nl>
2. Duranton C en Horowitz A (2019) Let me sniff! Nosework induces positive judgement bias in pet dogs. *Applied Animal Behaviour Science* 211, 61-66.